

Oral history and documentation of local and regional identity (An introduction to the genealogy of the influence of Talouki in the revival of local identity in Mazandaran)

Abolfazl Hassanabady

PhD in Local History, Director of Documents and Press of Astan Quds Razavi, Mashhad, Iran

Abstract: In this article, the importance of oral history in documenting the influence of local great men with a special approach to the life of Mirza Mahmoud Fadaei Mazandarani Talouki is discussed. First, there are discussions about local history, regional history and the interaction between the identities involved in them. And in the following, the relationship between these identity components with local, regional and national identity and the place of Talawki in it is explained. The importance of this research is due to the fact that less attention has been paid to the role of oral history in highlighting identity components and how they interact. The research method is library. The findings of the research show that by using the function of oral history in the genealogy of local nobles, it is possible to examine different aspects of their effectiveness. Talouki is one of the few people who has a multi-dimensional personality and his intellectual achievements and identity have been less noticed. By using oral history, it is possible to examine the spiritual effects of Taloaki poems in the local society of Mazandaran in different historical periods on the local customs and culture of Mazandaran and, if necessary, create local oral archives.

Key Words: oral history, local history, Mazandarani devotion, local identity, regional identity, Mazandaran

تاریخ شفاهی و مستندسازی هویت محلی و منطقه‌ای

(درآمدی بر تبارشناسی تأثیرگذاری تلاوکی در احیای هویت محلی در مازندران)

ابوالفضل حسن آبادی

دکتری تاریخ محلی؛ مدیر اسناد و مطبوعات آستان قدس رضوی، مشهد، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۲۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۴/۰۶

چکیده

در این مقاله اهمیت تاریخ شفاهی در مستندسازی تأثیرگذاری رجال محلی با رویکرد ویژه به زندگی میرزا محمود فدایی مازندرانی تلاوکی بررسی می‌شود. ابتدا درباره تاریخ محلی، تاریخ منطقه‌ای و تعامل بین هویت‌های درگیر در آن مباحثی مطرح می‌شود و در ادامه، ارتباط بین این مؤلفه‌های هویتی با هویت محلی، منطقه‌ای و ملی و جایگاه تلاوکی در آن تبیین می‌شود. اهمیت این پژوهش به این دلیل است که به نقش تاریخ شفاهی در برجسته‌سازی مؤلفه‌های هویتی و چگونگی تعامل بین آنها کمتر توجه شده است. روش پژوهش کتابخانه‌ای است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند با استفاده از کارکرد تاریخ شفاهی در تبارشناسی رجال محلی می‌توان جنبه‌های مختلف تأثیرگذاری آنها را بررسی کرد. تلاوکی در زمره معدود افرادی است که شخصیت چندبعدی داشته و به دستاوردهای فکری و هویتی او کمتر توجه شده است. با استفاده از تاریخ شفاهی می‌توان اثرات معنوی اشعار تلاوکی را در جامعه محلی مازندران در دوره‌های مختلف تاریخی بر آداب و رسوم و فرهنگ محلی مازندران، بررسی و در صورت لزوم آرشیوهای محلی شفاهی ایجاد کرد.

واژه‌های کلیدی: تاریخ شفاهی، تاریخ محلی، فدایی مازندرانی، هویت محلی، هویت منطقه‌ای، مازندران.

مقدمه

یکی از سؤالاتی که درباره اهمیت نقش رجال در هویت محلی مطرح است، میزان ارتباط آنها با محل و اهمیت محلی و منطقه‌ای آنها است؛ به طوری که پرداختن به برخی جنبه‌های محلی یا منطقه‌ای آنها باعث می‌شود از برخی ابعاد شخصیتی غافل شد. این غفلت ممکن است به دلیل نبود و کمبود اسناد و مدارک تاریخی باشد؛ درحالی که ردپای این تأثیرگذاری از طریق مطالعات میدانی و استفاده از روش‌های کارآمد مانند تاریخ شفاهی می‌تواند مستندسازی شود.

فدایی مازندرانی یکی از این افراد است که شخصیت او از جنبه‌های مختلف مذهبی و اجتماعی بررسی می‌شود. در این مقاله با طرح موضوعاتی مانند تاریخ شفاهی و مستندسازی هویت محلی و منطقه‌ای و جایگاه تاریخ شفاهی در تبارشناسی مؤلفه‌های هویتی میرزا محمود فدایی مازندرانی تلاوکی تلاش می‌شود جنبه‌های مختلف موضوع بررسی شوند. سابقه پژوهش نشان می‌دهد تلاوکی شخصیت ناشناخته‌ای در مازندران نیست. دیوان هشت هزار بیتی مراثی او بزرگ‌ترین مقتل زبان فارسی کاملاً شناخته‌شده بوده و به شخصیت تلاوکی جایگاه ملی بخشیده است (فدایی تلاوکی، ۱۳۷۷). مقالاتی مانند فدایی تلاوکی مازندرانی (ظاهری شهاب، ۱۳۴۰) و همایش نامه مجموعه مقالات نخستین همایش ملی میرزا محمود فدایی تلاوکی مازندرانی (پاجی، ۱۳۹۴) نیز درباره شخصیت او مطالبی دارند. در این مجموعه، مقالاتی مانند موسیقی کناری در مقتل فدایی مازندرانی، عصر قاجار و تأثیر آن بر تعزیه و روزگار میرزا محمود فدایی تلاوکی، «سیاست در آینه ادبیات، بررسی سبک‌شناختی مقتل منظوم فدایی مازندرانی، بررسی باورهای دیوان فدایی مازندرانی، زیبایی‌شناسی رنگ در دیوان فدایی مازندرانی و بررسی و تحلیل فرهنگ عاشورا در مقتل منظوم فدایی مازندرانی آمده‌اند. به نظر می‌رسد بیشتر پژوهش‌های انجام‌شده تأثیرگرفته از مقتل او و اثرات مذهبی آن بوده است؛ اما درباره موضوعاتی مانند میزان تأثیرگذاری شخصیت محلی، منطقه‌ای و ملی تلاوکی، جنبه‌های این تأثیرگذاری و

مشاهدات و مستندسازی میدانی آن، کار شاخصی انجام نشده است. و ش پژوهش کتابخانه‌ای است و سعی می‌شود با بررسی مؤلفه‌های هویتی جایگاه تلاوکی در مازندران، جایگاه تاریخ شفاهی در برجسته‌سازی ابعاد مختلف آن بررسی شود.

تاریخ شفاهی و مستندسازی هویت محلی و منطقه‌ای تاریخ شفاهی به دلیل ماهیت مستندنگاری و تکیه بر مشاهده زنده و معتبر رابطه نزدیکی با متخصصان آداب و رسوم اجتماعی، قوم‌شناسان و مردم‌شناسان دارد. واژه‌هایی مانند تاریخ شفاهی آداب و رسوم، سنت‌های تاریخی و سنت‌های شفاهی موضوعات مشترکی اند که امروزه دانشمندان حوزه‌های مختلف در اندیشه یافتن راه‌هایی برای اشتراک فکر و اندیشه و پیدا کردن زمینه‌های همکاری مشترک از آنها استفاده می‌کنند (حسن‌آبادی، دهقان‌نژاد، ۱۳۹۰: ۶۴). تاریخ شفاهی ابزار کارآمدی برای جمع‌آوری انواع اطلاعاتی است که در مطالعات میان‌رشته‌ای کاربرد دارد و کمتر در جای دیگر یافت می‌شود (Danielson, 1980: 64). یکی از مهم‌ترین کارکردهای تاریخ شفاهی مستندسازی موضوعات محلی در مکان متناسب موضوع است. تمایل تاریخ محلی نگاران برای مستندسازی اطلاعات و بررسی جامعه دلخواه، آنها را به استفاده از تاریخ شفاهی، تمایل و زمینه استفاده از آن را در کتاب‌های تاریخ محلی پررنگ کرد (Robinson, 1960: 215). تاریخ شفاهی محل مناسبی برای بازسازی هویت مکانی و شخصی سازی رابطه بین فرد یا گروه با یک محل است و خاطرات جمعی و فردی را نمی‌توان بدون توجه به زمان و مکان بررسی کرد. جوامع امروزی به‌طور فزاینده‌ای به درک چگونگی درگیر شدن در گذشته نیازمندند تا بتوانند به فهم بهتری از زمان حال برسند و تاریخ محلی با استفاده از تاریخ شفاهی در این زمینه می‌تواند بسیار مؤثر عمل کند (Kyvig and Marty, 1982: 6). نقطه مشترک تاریخ محلی و تاریخ شفاهی توجه به موضوعات و اثراتی است که گاهی در جامعه به آنها توجه نمی‌شود و محلی کردن آنها بستر مناسبی را برای استفاده از تاریخ شفاهی فراهم می‌کند.

هویت تأثیرگذار است و ارتباط بین واحدهای مکانی هویت نهایی را شکل می‌دهد. در دل هویت‌های مکانی است که هویت‌های خرد مانند هویت خانوادگی و خاندانی یا قومی و نژادی نیز بر فرد اثر دارد و در نهایت، مجموعه‌ای از این هویت‌ها و تعامل و تقابل آنها هویت محلی را می‌سازد. هویت رجالی و خاندانی یکی از هویت‌های ریشه‌دار و مهم در تاریخ محلی محسوب می‌شود.

ارتباط بین تاریخ و مکان در درک جوامع و ذهنیات آن در گذشته اهمیت دارد. تاریخ محلی تجربه مکان و تأثیر آن بر گذشته انسان‌ها را بررسی می‌کند. این بررسی مکان روابط بین فکر و عمل را در گذشته در موضوعات متنوع مانند مهاجرت، ماندگاری، عقاید و تفکرات نشان می‌دهد. تعلق افراد به محیط و محل زندگی حاصل ارتباطات درونی، تصورات ذهنی، خصوصیات محیطی و مبانی فرهنگی و اعتقادی ساکنان آن است. این تعلق حاصل استمرار سکونت در یک مکان و بستر فراهم شده برای زندگی در محله است (پیربابایی و سجزاده، ۱۳۹۰: ۲۶). در ارتباط بین تاریخ محلی با مردم‌شناسی هر مکان هویت مکانی - زمانی و شخصیت محلی خود را دارد که بخشی از آن از طریق عقاید عامه می‌تواند به دست آید. تاریخ محلی درباره بسیاری از تجربیات شخصی حساس است که ماهیت تجربی و تاریخی دارند و با شخصیت‌بخشی به روایات شخصی که بعضاً جنبه افسانه‌ای دارند، هم تاریخ یک محل و هم تاریخ فرهنگ آن را بازسازی کنند.

محلی کاران اعتبار خود را توجه به جزئیات و حقایق ریز می‌دانند؛ اما نباید توجه به جزئیات، دیدگاه‌های آنها را کوچک و ذهنشان را نزدیک‌بین کند؛ زیرا توجه به کلیات می‌تواند آنها را در ارائه تصویری دقیق از تاریخ یک محل کمک کند (Leuillot, 2003: 165). ملی کردن تجربه محلی و محلی کردن تجربه ملی به معنی ارتباط بین هویت محلی، منطقه‌ای و ملی است که کاربردهای زیادی در زمینه ارتباط بین افراد با محل و اقلیت‌های قومی یا نژادی با جامعه دارد. ایده محلی‌کردن تاریخ ملی را برای نخستین بار فینبرگ مطرح کرد و باعث جلب توجه مورخان ملی به

در بررسی تاریخ محلی یک منطقه ممکن است به انبوهی از منابع مستند و غیرمستند برخورد شود که گاهی حتی قابلیت باور ندارند؛ اما به‌عنوان یک داستان دربردارنده محتوایی اندک که ممکن است در بررسی تاریخ محلی منطقه مؤثر باشند. جمع‌آوری و بررسی اینگونه داستان‌ها به مشارکت پژوهشگران حوزه‌های مختلف یا استفاده از ابزارهای مختلفی مانند مصاحبه‌های تاریخ شفاهی نیازمندند؛ زیرا گردآوری این باورها هرچند ارزش تاریخی زیادی ندارد، فرایندی برای جلوگیری از فراموشی داستان‌های نسلی است که ممکن است بخشی از هویت آن را تشکیل دهند (Danielson, 1980: 64). استفاده از تاریخ شفاهی در تاریخ محلی امکان جای‌گذاری داستان‌های افراد را در یک قاب بزرگ‌تر می‌دهد تا درک تاریخی افراد را نسبت به جامعه‌ای بهبود بخشد که در آن زندگی می‌کنند (serikaku, 1989: 87). منابع تاریخ شفاهی ارتباط مستقیمی با تاریخ محلی دارد و از تصورات تاریخی جامعه نشئت می‌گیرد. بسیاری از پروژه‌های تاریخ شفاهی در بستر محلی انجام می‌شوند و تاریخ شفاهی ابزار مناسبی برای غنی‌سازی تاریخ محلی است. (Morrissey, 1969: 343). تاریخ شفاهی در ارائه تصویر جزئی‌گویا و شفاف از زندگی مردم عادی در یک محل و تعلقات و دلبستگی‌های آنها در یک زمان به مراتب بهتر از اسناد مکتوب عمل می‌کند و در ایجاد حس تعلق مکانی و انتقال آن از اهمیت برخوردار است؛ زیرا با شخصی‌سازی احساس تاریخی مردم نسبت به گذشته، حس همبستگی و پیوستگی تاریخی را برای مردم یک محل از راه اتصال به ریشه‌ای مشترک ایجاد می‌کند.

مکان در تاریخ محلی از اهمیت زیادی برخوردار است. مامفورد معتقد است هر مکان انبوهی از خاطرات است که طی قرون مختلف در آن انباشته شده است. این خاطرات جنبه‌های مختلف هویتی مکان را زنده و مردم را به گذشته نزدیک‌تر می‌کنند (Mumford, 2003: 88). تعامل ساکنان یک محل با مکان، یک رابطه چندسویه است. گاهی مکان فقط هویت‌دهنده ساکنان است و یک هویت کلی محسوب می‌شود. بزرگ یا کوچک بودن هر واحد مکانی بر نوع

شواهد میدانی در زندگی رجال و عینی‌سازی و مصداق‌سازی برای افراد می‌توان کمک شایانی به ماندگاری و برجسته‌سازی جنبه‌های مختلف شخصیت آنها کرد.

ابعاد مختلف شخصیتی میرزا محمود فدایی تلاوکی

میرزا محمود فدایی در سال ۱۲۰۰ در روستای تلاوک به دنیا آمد و در ۱۲۸۲ بنا به نوشته‌ای در یکی از نسخه‌های باقی مانده از دیوانش درگذشت (طاهری شهاب، ۱۳۴۰: ۲۰۴). او پس از تحصیل در مکتب خانه‌های روستایی، به حوزه علمیه ساری رفت. پس از مدتی برای ادامه تحصیل به حوزه علمیه نجف اشرف رفت و حدود ۷ سال در این حوزه علمیه به کسب دانش پرداخت و به درجه اجتهاد رسید و مدتی برای تبلیغ دین و علوم اسلامی به هند سفر کرد. زندگینامه تلاوکی نشان می‌دهد جایگاه او از ابعاد مختلفی می‌تواند بررسی شود و از ویژگی‌هایی برخوردار است که می‌تواند شخصیت او را در قالب محل، منطقه و ملی مطرح کند.

در بررسی تأثیرگذاری افراد و دامنه نفوذ فکری آنها می‌توان شخصیت آنها را از چند جنبه بررسی کرد.

- رجالی که شخصیت آنها اهمیت محلی دارد. داشته‌های این افراد قابلیت ارائه منطقه‌ای ندارد و شناخت آنها محدود است.

- رجالی که شخصیت محلی و منطقه‌ای دارند. این افراد در سطح چند شهر و روستا شناخته شده بودند و تأثیرگذاری شخصیتی آنها به تناسب معرفی و آثار متفاوت است.

- رجالی که شخصیت محلی، منطقه‌ای و ملی دارند. تأثیرگذاری آثار برجای مانده در کشور امکان وسیعی را برای استفاده از پتانسیل‌های آنها برای معرفی محل و منطقه و زمینه‌های پیوند هویت‌ها فراهم می‌کند.

- رجالی که جایگاه فراملی داشته‌اند و می‌توان دستاوردهای فکری آنها را در سطح جهانی عرضه کرد.

جایگاه تلاوتی در تقسیم‌بندی ارائه شده در ردیف افرادی است که می‌توان شخصیت محلی، منطقه‌ای، ملی و فراملی برای آن قائل شد. در این راستا مهم‌ترین مؤلفه‌های

سمت تاریخ محلی شد و زمینه به دست آمدن داده‌های ریز را برای تجزیه و تحلیل اطلاعات بزرگ‌تر و کاربردی شدن آنها در سطح جامعه فراهم کرد (Finberg, 1962: 124). با مجموعه‌ای از مطالعات محلی، کلیات یک موضوع را از دیدگاه منطقه‌ای می‌توان تکمیل کرد و شکل‌گیری دیدگاه منطقه‌ای زمینه نگاه ملی را فراهم می‌کند. خیلی از موضوعات در بعد محلی یا منطقه‌ای فهم‌پذیر نیستند و تکیه بر هرکدام از آنها می‌تواند چهره تاریخ ملی را مخدوش کند. مجموعه همکاری بین این سه عامل، وجوه مختلف ارزش اطلاعات تاریخ جامعه را مشخص می‌کند و با فراهم‌آوری زمینه شناخت از خانواده، طبقه، گروه‌های قومی، نژادی و بسیاری از جزئیات تاریخی دیگر، زمینه تعالی و درک صحیح‌تر از تاریخ عمومی جامعه را فراهم و راه را برای مشارکت در تاریخ ملی باز می‌کند (Greber, 1979: 124).

در ارتباط بین تاریخ محلی با مردم‌شناسی هر مکان هویت مکانی - زمانی و شخصیت محلی خود را دارد. تاریخ محلی می‌تواند درباره بسیاری از تجربیات شخصی که ماهیت تجربی و تاریخی دارند، حساس شود و با شخصیت‌بخشی به روایات شخصی که گاهی جنبه افسانه‌ای دارند، نه تنها تاریخ یک محل، تاریخ فرهنگ آن را بازسازی کند. هر فردی اطلاعات با ارزش خود و هر محلی تاریخ مخصوص به خود را دارد و شکل‌گیری اطلاعات تاریخی بر پایه نیاز انسان‌ها به گذشته است. در تاریخ محلی از درهم کردن اطلاعات با ارزش فردی با تاریخ یک مکان است که به ما اجازه می‌دهد با بررسی پیوستگی تاریخی یک محل و خط سیر زندگی مردمی که در آنجا زیسته‌اند، مفهومی از گذشته تاریخی را ارائه دهیم (Eckert, 1979: 33). تاریخ محلی تاریخ مردمانی است که به طور گسترده و عمیق تمام جنبه‌های زندگی آنها را در یک محل خاص دربرمی‌گیرد؛ زیرا نوشتن تاریخ میلیون‌ها انسان در ظرف وسیع مکانی در تمام جنبه‌ها امکان ندارد.

در مجموع، تعامل بین تاریخ محلی شفاهی در مستندسازی جایگاه رجال محلی و تأثیرگذاری محلی و منطقه‌ای آنها از اهمیت برخوردار است؛ زیرا با گردآوری

هویتی او برای رسیدن به این مسئله عبارت‌اند از:

- مؤلفه مذهبی: یکی از تأثیرگذارترین جنبه‌های شخصیتی تلاوکی تأثیرگذاری شعری است. او یکی از بنیان‌گذاران تعزیه‌خوانی در مازندران بود که هنوز هم در بسیاری از نقاط استان مجالس تعزیه با نسخه‌های فدایی تلاوکی برپا می‌شود. هر سال در روز ۱۱ محرم مجلس تعزیه امام حسین (ع) در روستای تلاوک برگزار می‌شود که این مراسم به دلیل قدمت و ویژگی‌های ارزنده آن در سال ۹۲ در فهرست میراث ملی به ثبت رسیده است. مقتل فدایی به تاسی از «محتشم کاشانی» و «سلیمان صباحی بیدگلی» در قالب ترکیب‌بند است؛ اما ویژگی برجسته اثر او این است که نخستین مقتل منظوم تاریخ ادبیات فارسی است و بزرگ‌ترین اثر عاشورایی در سطح ملی محسوب می‌شود. مقتل مرحوم فدایی بدون احتساب مرثی‌های بیش از ۴ هزار بیت در قالب ترکیب‌بند دارد که یک اثر استثنایی است و مجموع اشعار به‌جامانده از ایشان در مرثی و مقتل به حدود ۸ هزار بیت می‌رسد (ذلیکانی، ۱۳۹۳: ۱). بررسی اشعار فدایی درباره‌ی عاشورا منحصر به دیوان او شده است؛ درحالی‌که ممکن است از ورای تعزیه‌نامه‌چهارم‌های باقی‌مانده در اختیار خاندان‌های تعزیه‌خوان منطقه بتوان اطلاعات جدید از اشعار او به دست آورد.

- مؤلفه سبک و روش ادبی:

بررسی پژوهش‌های انجام‌شده درباره‌ی تلاوکی بیان می‌کند محتوای آثار او بیشتر از سبک نگارش درخور توجه قرار گرفته است. سبک خاص مقتل نویسی به همراه اشعار منحصر به فرد باید بیش از این شایان توجه شاعران معاصر قرار گیرد و شیوه نگارش او تبدیل به یک الگو شود (اکبری شلدره‌ای، ۱۳۸۹: ۴۴). علاوه بر آن، پایه‌گذاری مراسم تعزیه در منطقه مسئله‌ای است که نیاز به مستندسازی میدانی و ریشه‌یابی موضوعی دارد و می‌تواند در قالب الگوهای تعزیه‌خوانی تئوریزه شود.

- مؤلفه اخلاق و معرفت‌شناسی:

اخلاص و علاقه تلاوکی به اهل بیت زمینه‌خودشناسی

معرفتی را در او به وجود آورد که برکات آن در زمینه اشعار و سبک زندگی او مشاهده می‌شود. داشته‌های ما از روش و سبک زندگی مبتنی بر کلیاتی است که بیشتر در خانواده او باقی مانده است. در این زمینه باید در منطقه تحقیقات وسیعی مبتنی بر شفاهیات صورت گیرد تا از خودگذشتگی او علاوه بر آثار در سطح زندگی اجتماعی نیز متبلور شود.

- مؤلفه هویت و تأثیرگذاری محلی:

از سؤالاتی که همواره در زمینه بررسی زندگی رجال مطرح است، مسئله تأثیرگذاری متقابل با محل زندگی است. ویژگی‌های محیطی چه تأثیری بر شخصیت فرد داشته‌اند؟ داشته‌های شخصیتی او تا چه اندازه‌ای مدیون محل زندگی هستند؟ میزان تأثیرگذاری در حوزه‌های مختلف بر اجتماع محلی چه مقدار است؟ تا چه اندازه‌ای مستندسازی محلی در سنجش این ارتباط صورت گرفته است؟ بررسی آثار نگارش شده نشان می‌دهد در زمینه اهمیت جایگاه تلاوکی در محل و جمع‌آوری و مستندسازی حضور او در گذشته در قالب‌های مختلف کار بایسته‌ای انجام نشده است.

- مؤلفه هویت و تأثیرگذاری منطقه‌ای:

بررسی زندگی رجال بزرگ نشان می‌دهد میزان تعامل آنها با محل و منطقه با توجه به خلیات و ارتباطات متفاوت بوده است؛ چه بسیار رجالی که علی‌رغم اهمیت جایگاه شناخت آنها از محل فراتر نرفته است و جایگاه تلاوکی در این میان الگو است. اهتمام او به گسترش فرهنگ عزاداری و برپایی مراسم تعزیه در مناطق مختلف مازندران باعث تأثیرگذاری محلی و منطقه‌ای او شده است. انتساب او در مطالب منتشرشده در سطح جامعه به منطقه باستانی فریم نمونه تأثیرگذاری منطقه‌ای است که به نوعی تلفیقی از هویت‌گرایی مذهبی با صبغه تاریخی است.

جایگاه تاریخ شفاهی در تبارشناسی مؤلفه‌های هویتی میرزا محمود فدایی مازندرانی تلاوکی تعامل تاریخ شفاهی با تاریخ محلی در مستندسازی زندگی رجال مهم و بررسی

اطلاعات به دست آمده باید دقت بیشتری کرد. برگرداندن زبان جوامع بی سواد و غیر تحصیل کرده از شفاهیات به نوشته‌ها و زبان علمی با مفاهیمی همه جانبه - از درون جوامع و نه از نگاه بیرونی - در زمره وظایف تاریخ شفاهی است. دور سون از فولکلوریست‌های فعال در حوزه تاریخ شفاهی معتقد است بین تاریخ شفاهی، فولکلور و تاریخ در بررسی تاریخ محلی یک منطقه، مسیر مشترکی در موضوعات متنوعی مانند افسانه‌ها، داستان‌ها، غم‌ها، شادی‌ها و تعصبات قومی وجود دارد (Dorson, 1969: 197).

به نظر می‌رسد شناخت مستقیم میرزا محمود حتی از طریق نوادگان او در نهایت به اطلاعات مختصری محدود خواهد شد که کارآمدی چندانی نخواهد داشت و مهم تر از آن، بررسی میزان تأثیرگذاری اشعار و شخصیت تلاوکی در آداب و رسوم اجتماعی و مراسم مذهبی منطقه با استفاده از مصاحبه‌های تاریخ شفاهی است. تعریف دقیق پروژه تاریخ شفاهی در این مورد با در نظر گرفتن نقاط ضعف و قوت آن و لحاظ کردن مواردی مانند سؤالات جامع و کامل، مصاحبه‌شوندگان مرتبط، موضوعات مهم و مصادیق آن، تمییز بین شواهد شفاهی، باورها و سنت‌ها و اهمیت آن در تأثیرگذاری تلاوکی در منطقه می‌تواند زمینه‌ساز مستندسازی جایگاه تلاوکی را فراهم کند. در این مورد باید با ایجاد آرشیو محلی با استفاده از داده‌های شفاهی جمع‌آوری شده و اسناد و مدارک مکتوب، بستر پژوهش‌های بیشتر را فراهم کرد. داستان‌های زیادی درباره میرزا محمود در منطقه وجود دارند و در کنار آنها، اشعار زیادی از او بر زبان تعزیه‌سرایان به صورت شناخته و ناشناخته باقی مانده‌اند. مستندسازی چگونگی ورود این اشعار به تعزیه‌ها از طریق تعزیه‌خوان‌ها و جایگاه آن در این موضوع به نسبت دیگر اشعار مراثی از اهمیت برخوردار است و به هر نسبتی با استفاده از تاریخ شفاهی دقیق تر انجام شود، مستندسازی تباردانشی او را می‌تواند کامل تر کند.

ارزیابی نهایی

چگونگی پیوند بین هویت محلی، منطقه‌ای و ملی و

ابعاد مختلف زندگی آنها از اهمیت زیادی برخوردار است. این مسئله در مطالعه زندگی نام آورانی دشوار است که در گذشته دور می‌زیسته‌اند و بررسی زندگی آنها از طریق اطلاعات با واسطه نیز امکان پذیر نیست. رابطه تاریخ شفاهی با تاریخ محلی، رابطه کاری به هم پیوسته است. تاریخ شفاهی ابزار مناسبی برای پژوهش‌های محلی است و از طریق آن می‌توان با جمع‌آوری و اشتراک‌گذاشتن خاطرات عمومی در بستر شهرها به تک تک افراد و گروه‌ها این امکان را داد تا بینش‌های فردی خود را در یک تصویر بزرگ تر از تاریخ به نام زندگی اجتماعی در شهرها جای دهند. با استفاده از تاریخ شفاهی می‌توان موضوعات مختلف را متناسب با نیازهای تاریخی جوامع، بررسی و امکان انتقال تجربیات یک نسل به نسل دیگر را فراهم کرد. از طریق تاریخ شفاهی می‌توان با جمع‌آوری تواریخ زندگی افراد در متن فعالیت‌ها و موقعیت‌های تاریخی که در گذشته اتفاق افتاده‌اند و در واقع اطلاع جزئی از حوادثی هستند که در محیط اجتماعی جامعه احاطه شده‌اند و فعالیت‌های آن را پوشانده است (Friedlander, 1996: 53)، جایگاه هر فرد در دوره تاریخی مدنظر و تأثیرگذاری او را بررسی کرد. در انجام پروژه‌های تاریخ شفاهی مرتبط با یک فرد، گاهی با خود او مصاحبه می‌شود. در مواردی که فرد به هر دلیلی در دسترس نباشد، با اطرافیان و نزدیکان او مصاحبه خواهد شد و در نهایت زمانی که موضوع مربوط به گذشته دور باشد و عملاً افرادی برای انجام مصاحبه‌های مستقیم در دسترس نباشند، از طریق بررسی بازماندگان، مراجعه به محل زندگی فرد و سنجش تأثیرگذاری‌های احتمالی در منطقه اقدام خواهد شد. با توجه به اینکه بسیاری از وقایع و حوادث تاریخی - اجتماعی بدون بر جای گذاشتن نشانه‌ای از بین رفته‌اند یا اثرات محدودی را از خود بر جای گذاشته‌اند و این اثرات محدود توسط تعداد کمی از افراد منتقل و به خاطر آورده می‌شوند که آنها را مشاهده یا تجربه کرده‌اند، بر جایگاه مهم تاریخ شفاهی تأکید می‌شود. در این میان، هرچه زمان بررسی شده دورتر باشد، شائبه آمیختگی اطلاعات با سنت‌ها و باورهای اجتماعی بیشتر است که در بررسی

حسن آبادی، ابوالفضل و دهقان‌نژاد، مرتضی (۱۳۹۰)، «تاریخ شفاهی، خاطرات جمعی و هویت شهری، روش‌شناسی و موضوع‌یابی مطالعات شهری در تاریخ شفاهی»، مجموعه مقالات پنجمین همایش تاریخ شفاهی ایران، مشهد: سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی.

فدایی مازندرانی (۱۳۸۹)، مقتل منظوم، تصحیح فریدون اکبری شلدره‌ای، تهران: فرتاب.

محمد تقی ذلیکانی در جلسه هماهنگی همایش تلاوکی، دیده‌شده در تاریخ ۱۳۹۴/۱/۱۶،

<http://www.mazandnume.com/fullcontent/44749>.

طاهری شهاب، محمد (۱۳۴۰)، «فدایی تلاوکی

مازندرانی»، ارمغان دوره سی‌ام تیر و مرداد، شماره ۴ و ۵.

Serilaku, I. K. (1989). Oral History in Ethnic Community, *Oral History Review*, 17(1).

Danielson, L. (1980). The Folklorist, the Oral Historian, and Local History, *Oral History Review*, 1.

Eckert, E. (1979). Local History: Everyone's Hidden Treasure, *The History Teacher*, 13(1).

Leuillot, P. (2003) A Manifesto: The Defense and Illustration of Local History, *American Association for State and Local History*, Altamira press.

McLaughlin Green, Constance. (2003). Changes in Community, in Pursuit Of Local History, *American Association for State and Local History*.

Finberg, H. P. R. (1962). Local History, in *Approaches to History*, London: Routledge & Kegan, Paul.

Gerber, D. (1979). Local and Community History: Some Cautionary Remarks on an Idea Whose Time Has Returned, *The History Teacher*, 13(1).

David, E. Kyvig, Myron A. Marty. (1982). *American Association for State and Local History* American Association for State and Local History.

Mumford, I. (2003). "The value of local history", come in *The pursuit of local history*.

W. W. Robinson. (1960). "Writing Local History", *California Historical Society Quarterly*, 39(3).

Fry A. R., & Morrissey C. T. (1969). Oral History: Oral History and Local History: Opportunities for Librarians, *Source: The Journal of Library History*, (1966-1972), 4(4).

Friedlander, P. (1996). Theory Method and Oral History, David K. Dunway, the *Interdisciplinarity of Oral History*, in *Oral History An Interdisciplinarity Anthology*, Edited by David K. Dunway and willa K. Baum, Second Edition, Altamira press.

تبيين بين آنها می‌تواند به شخصیت تلاوکی در حوزه‌های مختلف جایگاه ویژه‌ای در ایران ببخشد. تکیه بر مؤلفه‌های هویتی برجسته‌سازی دستاوردهای فکری و نمادسازی مادی از آنها می‌تواند زمینه‌های این پیوند را تسهیل کند. در همین راستا باید ضمن تبیین جایگاه تلاوکی، زمینه مستندسازی آثار او در سطح جامعه را فراهم آورد و به‌خصوص شفاهیات باقی‌مانده را هرچند به‌صورت ناقص جمع‌آوری کرد. در زمینه تلاوکی دو مسئله را باید در ماندگارسازی شخصیت و دستاوردهایش مدنظر قرار داد. نخست، شناسایی مؤلفه‌های هویتی و ساختارمندکردن این مؤلفه‌ها به‌منظور معرفی همه‌جانبه دستاوردهای فکری است. دوم، تبیین جایگاه تلاوکی با توجه به داشتن هویت‌های مستقل و برقراری تعادل و تعامل بین این هویت‌ها است؛ به‌طوری‌که باعث برجسته‌سازی یا کم‌رنگ شدن برخی جنبه‌ها نشود. در این میان، مسائلی مانند پرهیز از شخصیت‌سازی و شخصیت‌پروری کاذب محلی و منطقه‌ای، پرهیز از انتساب‌گرایی و کوچک‌نگاری، پرهیز از تعصب‌گرایی مذهبی و غلو‌نگاری در معرفی تلاوکی باید مدنظر دست‌اندرکاران قرار گیرد. برای رسیدن به این مقصود، تعریف پروژه تاریخ شفاهی با رویکرد تاریخ محلی و مکان‌محور ضروری است. در این پروژه باید از مصاحبه‌های تاریخ شفاهی برای مستندسازی وضع موجود و واکاوی میراث فرهنگی تلاوکی بین مردم عادی و تعزیه‌خوان‌ها استفاده کرد. خروجی این مصاحبه‌ها شواهد شفاهی باارزش از سنت‌های شفاهی و اطلاعاتی است که با تأثیرگرفتن از میراث تعزیه تلاوکی طی دهه‌های گذشته بین مردم محلی باقی مانده‌اند.

کتابنامه

رضوانی پاچی، علی (۱۳۹۴)، مجموعه مقالات نخستین همایش ملی بزرگداشت شاعر عاشورایی میرزا محمود فدایی تلاوکی مازندرانی، ساری: نشر هاوژین.

حسن آبادی، ابوالفضل (۱۳۹۳)، «تاریخ شفاهی، تاریخ محلی و پژوهش‌های مردم‌شناسی»، هفته‌نامه تاریخ شفاهی، ۳ دی ماه، شماره ۱۸۸.

Dorson, R. M. (1969). A Theory for American Folklore Review, *American Folklore*, 72.